

14069 KVINNLIGT BYGGARBETSLAG

*För en jämställd och innovativ
byggbransch*

*Förstudie av Byggpartner i Dalarna AB och nätverket Women
Building Sweden (september 2021 – april 2022)*

FÖRORD

Villazero är ett utvecklingsprojekt som Fiskarhedenvillan, Mondo Arkitekter och Structor Byggt teknik Dalarna driver tillsammans med stöd ifrån Region Dalarna. Syftet med projektet är att bygga ett koldioxidneutralt småhus i Borlänge. Projektet tog initiativ till idén att samla ett byggarbetslag enbart bestående av kvinnor, från alla skrån, för att bygga villan. Utifrån detta initiativ formade branschnätverken Women Building Sweden och ByggDialog Dalarna föreliggande förstudie. Byggpartner som utsedd entreprenör satte samman ett byggarbetslag, bestående av enbart kvinnor. Förstudien syftar till att öka kunskaperna om varför så få kvinnor söker sig till branschen samt att synliggöra yrkesarbetande kvinnor från byggsektorn och på så sätt bidra till en förändring. Finansiärer av förstudien har förutom SBUF varit Sparbanksstiftelsen Dalarna, Villazero samt inkind från byggarbetslaget, styrgrupp och övriga medverkande.

Förstudien har letts av en styrgrupp bestående av Gabriella Hagman, ordförande, vd Mondo arkitekter Dalarna AB, Helené Axelsson, projektledare IUC Dalarna, Annica Granberg, verksamhetsutvecklare Byggdialog Dalarna ideell förening, Kristina Hansen, vd Structor Byggt teknik Dalarna AB, Ann-Louise Holmbom, HR-chef, Byggpartner i Dalarna AB, Susanna Karlevill, vd Kopparstaden AB samt Eva Thor, Bransch- och föreningsansvarig Dalarna, Byggföretagen.

Vidare har en referensgrupp bestående av Roger Andersson, Dalarnas Försäkringsbolag, Anders Backhans, Backhans Consulting AB, Hanna Johansson, ByggDialog AB, Hans Lundkvist och Jonn Are Myhrén, Högskolan Dalarna samt Anna Sjöström, Tyréns AB medverkat i förstudien.

Intervjuer och kunskapsöversikt har genomförts av Annika Vänje, Docent arbetsvetenskap, Högskolan Dalarna och Monica Rönnlund, utvärderare, Evidera AB. Förstudiens kommunikation har utförts av Sophia Granswed Baat, Sophia Granswed AB.

Resultatet av förstudien är att Byggpartner i Dalarna AB i samverkan med Högskolan Dalarna inom kort kommer att ansöka om medel för ett tvåårigt doktorandprojekt. Huvudansvarig för att utforma ansökan är Annika Vänje och Ann-Louise Holmbom. Författare av denna rapport har varit Annika Vänje och Monica Rönnlund.

Styrgruppen tackar alla medverkande för en spännande och lärorik förstudie!

Borlänge 2022-04-14

Gabriella Hagman
Styrgruppens ordförande

SAMMANFATTNING

En av de utmaningar byggbranschen står inför är att branschen fortfarande är starkt mansdominerad. Samtidigt talar mängden jämställdhetsprojekt för att det har funnits och finns höga ambitioner från såväl bransch som samhälle att förbättra jämställdheten. Genom dessa projekt finns en gedigen kunskapsbank. Det finns även konkreta verktyg framtagna, t.ex. av Byggdialog AB samt goda exempel, där jämställdheten bland yrkesarbetarna tagit stora kliv framåt, t.ex. Ikano Bostad. Trots detta går utvecklingen mot en mer jämställd byggbransch sammantaget mycket långsamt.

I denna förstudie har ett nytt grepp testats. Ett byggarbetslag där merparten varit kvinnor har fungerat som ”experimentverkstad” för att synliggöra yrkesarbetande kvinnor i byggbranschen samt för att ta fram ny kunskap som på sikt ska bidra till utveckling och förnyelse. Arbetslaget har under hösten och vintern byggt Villazero, ett koldioxidneutralt småhus i Borlänge, det första i Sverige.

Förstudien har fått stor uppmärksamhet i media, ett flertal artiklar om byggarbetslaget har publicerats, framförallt i branschtidningar. Den film om byggarbetslaget som spelades in i november uppnår i dagsläget knappt 180 000 visningar. Sammantaget inkluderat all media har projektet Villazero nåtts av över 4 miljoner individer.

Underlaget till en kommande ansökan om forskningsmedel utgörs av djupintervjuer av ett urval av byggarbetslagets medarbetare. Intervjuerna har följts upp med workshops för att stämma av resultatet från intervjuerna. Byggpartner i Dalarna AB och Högskolan Dalarna kommer inom kort att ansöka om medel för ett två-årigt doktorandprojekt för att fördjupa kunskaperna kring de områden som utkristalliserats vara kritiska utmaningar för en framtida jämställd byggbransch.

Sammanfattningsvis visar den empiriska delen av förstudien att rådande starka sociala normer på byggarbetsplatser kan omförhandlas till att bli mer inkluderande och öppna genom ett medvetet jämställdhetsarbete. För att nå dit behöver organisationen utveckla kunskap och lärande om vilka konsekvenser som kan uppstå i arbetsmiljön vid traditionella föreställningar om kön, hur en tilltro till risk och säkerhet kan utvecklas i nära samarbete mellan ledning och medarbetare. I detta projekt synliggjordes olika motsättningar som kan uppstå i arbetsmiljön vid ett aktivt jämställdhetsarbete, nämligen att den sociala arbetsmiljön stärktes samtidigt som externa faktorer innebar en utsatthet, att kvinnor som är yrkesarbetare inte självklart ses som kompetensbärare samt att riskfyllda beteenden uppstod trots formella möjligheter till ett säkert arbete. Det senare visar även på risken för att en subkultur utvecklas där de som är i minoritet snarare anpassar sig till den rådande normen, istället för att bidra till utveckling av arbetsmiljön.

Övriga aktiviteter som genomförts är ett flertal studiebesök, ett seminarium med Jesper Fundberg som föreläsare på temat machokulturen i byggbranschen. Seminariet följdes upp av en workshop för byggarbetslagets medarbetare. Föreläsningar har bl.a. genomförts för studenter och för byggsektorn i Dalarna. I december besökte fd. jämställdhets- och bostadsminister och språkröret Märta Stenevi byggarbetslaget.

Innehåll

FÖRORD	1
SAMMANFATTNING	2
BAKGRUND	4
SYFTE OCH MÅL	5
METOD	5
GENOMFÖRDA AKTIVITETER	5
AVVIKELSER.....	6
KOMMUNIKATION	7
FORSKNINGSRAPPORT	8
FRÅGESTÄLLNINGAR OCH GENOMFÖRANDE.....	9
INTERVJUER OCH WORKSHOPS.....	10
ARBETSKULTUR OCH SÄKERHET	10
JÄMSTÄLLDHET, KOMPETENS OCH KÖN	11
WORKSHOP MED YRKESARBETARE VID VILLAZERO.....	13
SLUTSATSER.....	14
REFERENSER	18

BAKGRUND

Bakgrunden till förstudien är de utmaningar som byggbranschen står inför som helt eller delvis beror på att branschen är starkt mansdominerad. Det innebär att strukturer, arbetssätt, normer och processer i hög grad styrs av män. Huruvida detta förhållande kan förklara att branschen har en förhållandevis låg utvecklings- och innovationsgrad är en av de frågeställningar som diskuterades i samband med att förstudien formades. Behovet av ökad jämställdhet, att förändra attityder, kulturer och arbetssätt lyfts ofta fram från forskning, branschföreträdare och politiken. Men då förändringstakten går långsamt behövs ny kunskap, nya angreppssätt och nya arbetssätt för att få till stånd en långsiktigt hållbar förändring och en snabbare utvecklingstakt.

Förstudien har genomförts kopplat till Villazero, ett utbildnings- och samverkansprojekt mellan Fiskarhedenvillan, Mondo Arkitekter Dalarna och Structor Byggteknik som med stöd från Region Dalarna resulterat i byggandet av ett koldioxidneutralt småhus i Borlänge, vilket är det första i Sverige. Initiativtagarna till projektet diskuterade olika grepp för att attrahera fler kvinnor till branschen och att öka kunskaperna om vad som krävs för en ökad jämställdhet. Enligt de efterforskningar som gjordes har ett byggarbetslag helt bestående av kvinnor från alla skrån aldrig tidigare förekommit i Sverige och skulle således utgöra ett nytt angreppssätt för att söka ny kunskap. Ett byggarbetslag helt bestående av kvinnor bedömdes också vara ett nytt grepp för att lyfta fram kvinnor från byggbranschen.

ByggDialog Dalarna¹ och Women Building Sweden² initierade utifrån denna idé föreliggande förstudie och den utsedda entreprenören, Byggpartner i Dalarna AB, som också såg positivt på initiativet satte samman byggarbetslaget. Företaget har sedan tidigare goda erfarenheter av arbetslag bestående av både kvinnor och män. Exempel på effekter som noterats är ökad trivsel och att jargong, språk och attityder förändras på ett sätt som gör att arbetsklimatet förbättras för hela arbetslaget. Byggpartner såg också idén som en möjlighet att lyfta fram kvinnor från byggbranschen, vilket förväntas kunna bidra till att fler kvinnor söker sig till näringen. Vidare pekade Byggpartner på möjligheten att studera eventuella skillnader i planering, metodval och produktion i ett byggarbetslag bestående av enbart kvinnor jämfört med ett traditionellt sammansatt byggarbetslag.

Ett byggarbetslag inklusive underentreprenörer, bestående av enbart kvinnor tillsattes och villan började byggas i augusti 2021 och den står nu klar.

¹ Byggdialog Dalarna är en ideell branschförening som omfattar företag och organisationer från hela byggsektorn.

² Women building Sweden är ett nätverk av ett 30-tal kvinnor med ledande befattningar inom byggsektorn. Nätverket har sin bas i Dalarna och driver frågor kring hållbart byggande, jämställdhet i byggbranschen samt agerar som förebilder för att fler kvinnor ska söka sig till branschen

SYFTE OCH MÅL

Förstudiens syfte är att lyfta fram och belysa kvinnors roll och betydelse i byggbranschen samt att studera hur de kan bidra till en mer innovativ och jämställd byggsektor. Vidare ska kvinnliga strukturer och normer studeras med avseende på arbetsmiljö, arbetssätt, innovation, kvalitet och effektivitet. Högst prioritet har aspekten arbetsmiljö.

Den långsiktiga målsättningen är att bidra till fler jämställda företag och en mer jämställd och innovativ byggbransch, att fler kvinnor attraheras till branschen, att kvinnor i branschen ökar sin kompetens och utvecklas, att kvinnor som förebilder lyfts fram samt att förstudien bidrar till en säkrare och tryggare arbetsmiljö.

Förstudien ska arbeta aktivt med resultatspridning med hjälp av SBUF, Villazero-projektet, nätverket Women building Sweden och branschorganisationen ByggDialog Dalarna för att synliggöra yrkesverksamma kvinnor i branschen. Den ska resultera i att jämställdhetsfrågan lyfts fram i branschen, att kunskaperna om kvinnors roll och betydelse ökar samt belysa hur en mer jämställd bransch kan bidra till högre innovations- och utvecklingsgrad.

Med förstudiens resultat som grund ska en ansökan om forskningsmedel tas fram.

METOD

För att ge kvinnor plats, utrymme och möjlighet utanför gängse ramar har ett byggarbetslag av enbart kvinnor, från alla skrån, satts samman för att genomföra uppbyggnaden av Villazero. Ett urval av medarbetarna har intervjuats för att fånga upp erfarenheter, kunskaper och frågeställningar som underlag för en ansökan om medel för ett forskningsprojekt. Intervjuerna har följts upp med workshops för återföring av vad som framkommit i intervjuerna samt för att fånga upp eventuella nya frågeställningar.

Omvärldsspaning har omfattat forsknings- och utvecklingsprojekt primärt avseende jämställdhet i byggbranschen men även andra branscher har berörts. Informations- och kommunikationsinsatser (film, tidningsartiklar och aktiviteter) har genomförts löpande för att synliggöra kvinnor i byggbranschen.

GENOMFÖRDA AKTIVITETER

För förankring, idéskapande, styrning och kommunikation har förstudien organiserats med en styrgrupp och en referensgrupp. Vidare har tillfälliga arbetsgrupper bildats löpande utifrån uppkomna behov t.ex. i samband med anordnande av seminarier, studiebesök, föreläsningar och informationsinsatser. Styrgruppen har haft sju och referensgruppen två sammanträden.

Förstudien har fått mycket stor uppmärksamhet. Under den intensiva byggperioden, hösten/vintern 2021/2022 har byggarbetslaget tagit emot många studiebesök (i genomsnitt ett per vecka). Därutöver har föreläsningar genomförts för Borlänge kommuns plan- och markkontor, studenter vid Högskolan Dalarna samt för byggsektorn i Dalarna. Som en introduktion inför kommande intervjuer genomfördes i oktober en informationsträff där representanter från styrgruppen och följeforskare träffade byggarbetslaget. Medarbetarna gavs

då möjlighet att ge inspel till frågeställningar vid intervjuer och kommande aktiviteter. Byggarbetslaget har fått stort genomslag i media vilket inneburit att medarbetarna även tagit emot spontanbesök och varit tillgängliga för intervjuer m.m.

I november anordnades ett seminarium där Jesper Fundberg³, Malmö universitet, föreläste om machokulturen i Byggbranschen⁴. Seminariet var mycket välbesökt, ca 80 personer deltog. Efter seminariet genomförde Jesper Fundberg en workshop tillsammans med byggarbetslaget. Vid workshopen medverkade också Annika Vänje⁵, Högskolan Dalarna.

I december besökte Märta Stenevi, språkrör för Miljöpartiet och f.d. Jämställdhets- och bostadsminister, Villazero⁶. Besöket anordnades tillsammans med Women Building Sweden. Det inleddes med en rundvandring i villan och information om bakgrunden till projektet. Därefter fördes ett rundabordsamtal på temat hållbarhet med särskilt fokus på jämställdhet. Bland annat diskuterades regeringens målsättning att 25% av nyanställda i byggbranschen ska vara kvinnor år 2030.

Ett urval av medarbetare har intervjuats av Annika Vänje, Högskolan Dalarna. Resultatet av intervjuerna tillsammans med kunskaper och erfarenheter från andra projekt med syfte att förbättra jämställdheten i byggbranschen ligger till grund för framtagandet av en ansökan om ett forskningsprojekt, som Byggpartner i Dalarna Aktiebolag och Högskolan Dalarna för närvarande arbetar med att ta fram. Vidare kommer ByggDialog Dalarna att undersöka möjligheterna att finansiera ett projekt för kommunikation och resultatspridning.

Villazero har erhållit utmärkelsen Årets branschsamarbete 2021 av försäkringsbolaget Garbo. Motiveringen till priset var projektets framtidsanda, innovativa lösningar och hållbara materialval. Utmärkelsen avser projektet Villazero som helhet, dvs. inte denna förstudie, men har haft betydelse för att sprida information om förstudien.

Förstudiens avslutningskonferens kommer att hållas den 13 maj på Dalarna Science Park i Borlänge. Konferensen kommer att avse både Villazero-projektet och förstudien.

Avvikelser

Förstudien har i stort sett genomförts i enlighet med ursprunglig plan. De avvikelser som uppkommit är att byggarbetslaget efter en tid kompletterades med två män på grund av sjukdom samt ett behov av att tillföra ytterligare resurser till projektet. På grund av tidsbrist fick även platsättare ersättas.

De områden förstudien skulle omfatta var arbetsmiljö, arbetssätt, innovation, kvalitet, och effektivitet. Det har varit svårt att fånga upp eventuella skillnader avseende innovation, kvalitet och effektivitet, som kan hänföras till att byggarbetslaget till övervägande del bestått

³ <https://mau.se/personer/jesper.fundberg/>

⁴ <https://www.mynewsdesk.com/se/structor/pressreleases/fullsatt-seminarium-om-machokulturen-i-byggbranschen-3143988>

⁵ <https://www.du.se/sv/om-oss/personlig-presentation/?userId=1998846829>

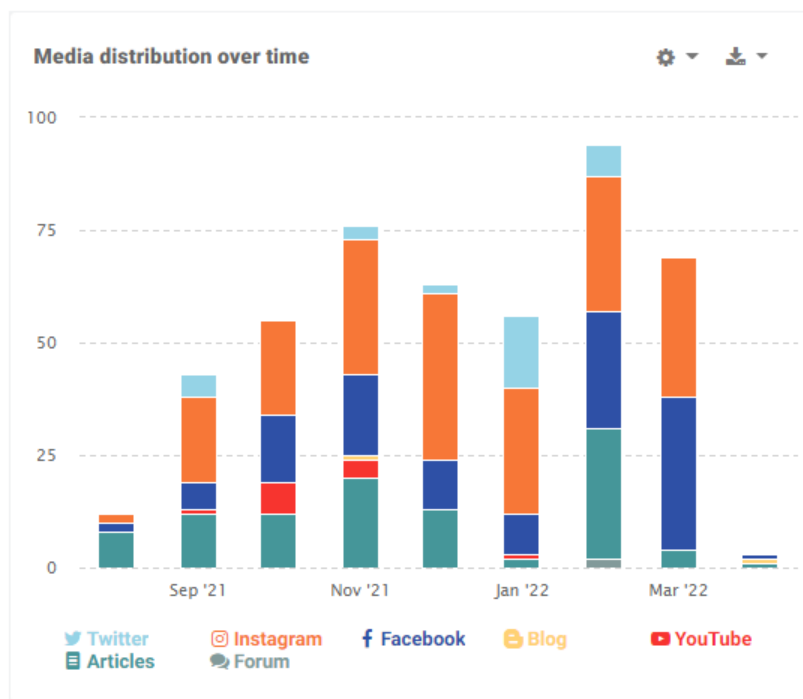
⁶ <https://byggdialogdalarna.se/marta-stenevi-besokte-villazero/>

av kvinnor, eftersom bygget i sig har varit så unikt. Fokus har mot bakgrund av vad som framkommit i intervjuer och workshops legat på arbetsmiljö och säkerhet.

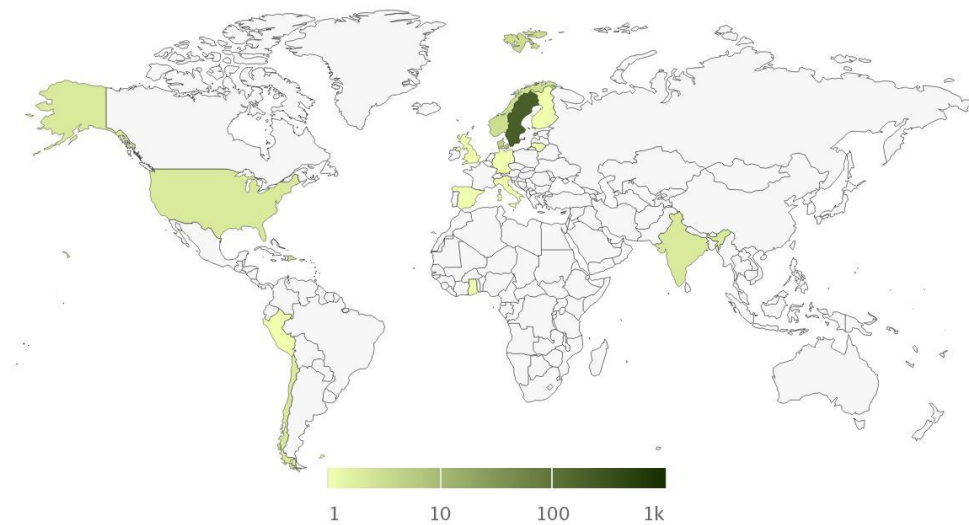
Förstudien har delats upp i två delprojekt där SBUF är huvudfinansiär i den del som Byggpartner i Dalarna AB ansvarat för och Sparbanksstiftelsen i den del som ByggDialog Dalarna ansvarat för. Sammantaget innebär detta ingen avvikelse.

KOMMUNIKATION

Villazero-projektet har fått mycket stor uppmärksamhet. Mellan 1 augusti 2021 och 1 april 2022 (byggtiden) har projektet haft 471 exponeringar. Av dessa är 101 redaktionella artiklar. Det är en anmärkningsvärt stor andel. Räckvidden uppgår till 4 232 480, dvs. att det är ungefär 4,2 miljoner människor som har sett det som har skrivits om Villazero. Nedanstående bilder visar vilka kanaler projektet haft spridning i över tid⁷.

⁷ Informationen har hämtats från Villazeros kommunikationsansvariga Sanna Bergens, Fiskarhedenvillan, 8 april 2022.

Ovanstående statistik avser Villazero-projektet som helhet. Tyvärr är det inte möjligt att särskilja förstudien och byggarbetslaget. Men det råder ingen tvekan om att förstudien har fått stor uppmärksamhet, inte minst i media med koppling till branschen. För att nämna några exempel; Byggvärlden, Plåt & Ventmagasinet, Svensk Byggtidning, Industritorget, Byggnadsarbetaren, Byggnyheter, Byggföretagen, VVS-forum, Arkitekten, Trä och möbelföretagen, Teknikdygnet, PVF Yrke och utbildning, Byggindustrin, Trä och möbelforum samt Hållbart byggande⁸. Vidare kommuniceras projektet på samverkansparternas hemsidor och Fiskarhedenvillan har publicerat en film som beskriver utvecklingsprocessen⁹.

Den samlade bilden är att aktiva i branschen är positiva till projektet, men det framkommer även negativa synpunkter, bland annat i artikeln i Byggnadsarbetaren. Här lyfts svårigheten att få arbetet att flyta på samtidigt som det kommer många besökare till bygget.

FORSKNINGSRAPPORT

Forskningen är genomförd under vintern 2021–2022 vid byggarbetsplatsen Villazero i Borlänge av docent Annika Vänje vid Högskolan Dalarna. Metoderna är kvalitativa och syftar till att ge en fördjupad förståelse av hur berörda yrkesarbetare upplevde arbetsmiljön och arbetskulturen vid en kvinnodominerad byggarbetsplats.

De teoretiska utgångspunkterna presenteras inte närmare i denna rapport men förståelse och analys har sin bas i att kön konstrueras genom sociala interaktioner, strukturer som främjar och begränsar arbetet, olika former av symbolhandlingar samt skapande av identitet (Acker,

⁸ Under rubriken Referenser finns länkar till artiklarna.

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=ZSi20zq7XfY>

1990, 2009; Gherardi, 1994; Powell et al., 2009). Begreppet säkerhetsklimat tolkas utifrån de dimensioner som ingår i enkäten Nordic Safety Climate Questionnaire (Kines et al., 2011) nämligen ledningens tilltro och rättvisa avseende säkerhet samt anställdas engagemang och prioritering av säkerhet. Därutöver utgör även lärande, tillit och tilltro till organisationens säkerhetssystem centrala delar vid utveckling av ett gott säkerhetsklimat (Pousette & Törner, 2016). När det gäller tilltro till säkerhetsarbetet är perspektivet att det grundas genom sociala konstruktioner och att det därför inte är tillräckligt att endast ha formaliteterna i säkerhetsarbetet på plats (Kines et al., 2011; Vänje, 2019), som till exempel formella strukturer för ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Slutligen, ett väl fungerande säkerhetsarbete och systematiskt arbetsmiljöarbete inkluderar inte endast frågor om den fysiska, organisatoriska och sociala arbetsmiljön utan även ett medvetet jämställdhetsarbete banar väg för en mer hållbar god arbetsmiljön och högre kvalitet i produktionen (Sjöberg Forssberg et al., 2022; Eklund 2000).

Frågeställningar och genomförande

För att fånga berörda yrkesarbetares erfarenheter av att arbeta i ett kvinnodominerat bygglag genomfördes semistrukturerade intervjuer med 6 personer (5 kvinnor och 2 män) samt workshops med yrkesarbetare som arbetat på den aktuella byggarbetsplatsen. Det specifika syftet med intervjuerna var att belysa frågeställningarna;

- På vilka sätt förändras arbetskulturen när en majoritet i bygglaget är kvinnor?
- Vilka skillnader upplever yrkesarbetarna mellan att arbeta på en mans- respektive kvinnodominerad byggarbetsplats?

Intervjuerna utgick ifrån fem förbestämda teman; arbetsinnehåll, yrkesrollen, organisationskultur och arbetsmiljö samt jämställdhet. Varje intervju inleddes med ett antal bakgrundsfrågor om ålder, kön, utbildning och yrkesbakgrund. Därefter har vi samtalat om de olika temana i olika utsträckning, beroende på varje intervjupersons berättelser och erfarenheter. På så vis kunde individuella erfarenheter och värderingar fångas och fördjupas under intervjun (Braun & Clarke, 2021). En viss mättnad i form av att flera intervjupersoner bekräftade varandras berättelser uppnåddes kring vissa teman.

Fem av intervjuerna genomfördes i ett separat rum i en byggbod vid Villazeros byggarbetsplats, den sjätte genomfördes via telefon. De fem intervjuer som utfördes på plats spelades in, efter medgivande från intervjupersonen, samtidigt som intervjuaren förde handanteckningar. Materialet har behandlats konfidentiellt och analyserats tematiskt på empirisk grund (Braun & Clarke, 2006), det vill säga vad som sades under intervjuerna har fått styra de analytiska tolkningarna. Detta eftersom såväl forskning som teorier om kvinnodominerade arbetslag inom byggbranschen är begränsad. En tidigare studie om jämställdhet, arbetsmiljö och säkerhet vid ett större byggföretags byggarbetsplatser har dock fungerat som inspiration till struktur av intervjuguide och analyser (Vänje, 2019). Det innebär i sin tur att resultaten från detta projekt i viss mån kan speglas mot det tidigare forskningsprojektet där kontexten utgjordes av ett större bygglag bestående av ett antal kvinnor som var vuxensnickarlärningar. Ett av syftena med det projektet var att bryta en arbetskultur präglad av stark homosocial kultur och trakasserier (Vänje, 2019).

Handanteckningarna tagna vid intervjuerna har lästs igenom upprepade gånger för att identifiera eventuella återkommande mönster i materialet. När ett sådant tema har identifierats eller vid noteringar om ett intressant citat har ljudinspelningarna lyssnats av för att få en så korrekt bild som möjligt av vad som har sagts under intervjuerna. Syftet med den tematiska analysmetoden har varit att fördjupa förståelsen för att ha arbetat i ett kvinnodominerat bygglag. De analyser som här presenteras är med andra ord intressanta utifrån att de belyser en komplex verklighet och kan bidra med en fördjupad förståelse av i det här fallet arbetsmiljön vid Villazero i Borlänge. De två teman som utkristalliserade sig i den analytiska processen var; (i) arbetskultur och säkerhet samt (ii) jämställdhet, kompetens och kön. I nästföljande avsnitt presenteras dessa teman närmare.

Intervjuer och workshops

När jag kommer till Villazero bygget är husets skal mer eller mindre färdigställt, det pågår endast mindre arbeten på utsidan. I stället är det full aktivitet med husets inredning som sättning av väggar, installering av kök och draging av elledningar. Yrkesarbetarna är fullt fokuserade på sina uppgifter och luften är varm för att förhindra fuktangrepp i huset. Vid sidan av det nya huset ligger en mindre byggbod där det finns omklädningsrum, toaletter och ett pentry. En av yrkesarbetarna berättar att när bygget påbörjades fanns det inte toaletter installerade, vilket försvårade arbetet eftersom det innebar att de blev tvungna att ibland lämna arbetsplatsen. Det är i denna bod som vi ska genomföra intervjuerna, den är dock ganska liten och det enda rum där vi kan sitta avskilt i är ett omklädningsrum där också dörren till toaletten är placerad. Det är trots brist på ett helt avskilt rum betydligt bättre att genomföra denna typ av intervjuer på plats, eftersom även det ger en reell bild av intervjupersonernas vardagliga arbetsmiljö.

De som intervjuats är mellan 20 och 49 år gamla, fyra är kvinnor och två är män, tre är lärlingar och de sex intervjuade representerar yrkena snickare samt plåtslagare. Medelåldern är dock förhållandevis låg, 29,5 år, och en majoritet av de som arbetar på den studerade arbetsplatsen är unga personer (flera av dem är under utbildning). En situation som kan sägas spegla hur branschen ser ut i Sverige idag, nämligen att av de fåtal kvinnor som är verksamma inom yrkesarbetarkåren är många unga och/eller under utbildning.

Arbetskultur och säkerhet

Bygglaget karaktäriseras av dels unga personer dels av att flera är lärlingar. Det finns även några män på byggarbetsplatsen, en som tillhör gruppen yrkesarbetare och en som fungerar som mer eller mindre informell lagbas. På frågan om de upplever en skillnad i att arbeta här och på en mansdominerad byggarbetsplats framhåller flera av intervjupersonerna att det är ett mer öppet arbetsklimat vid Villazero. Mer konkret handlar det om att det är fler samtalsämnen och att de till exempel talar om vad de gör i det privata och om att vara förälder. Det uttrycks även en tydlig glädje i att vara utvald och att få arbeta vid denna byggarbetsplats som kan beskrivas som ett testprojekt både när det gäller val av material, konstruktion och att ett antal kvinnor som är yrkesarbetare arbetar tillsammans.

”Det är annat tugg här, andra samtalsämnen, andra fritidsintressen. Om bara män är det mest att dela erfarenheter” (kvinna)

”Det är mer lättsamt här” (kvinna)

Att detta är ett testprojekt i dubbel bemärkelse har enligt intervjupersonerna några negativa sidor. För även om några har lite längre yrkeserfarenhet är medelåldern förhållandevis var det nya metoder och material att hantera, i kombination med en form av utsatthet utifrån all medial uppmärksamhet. Där det senare inneburit att de allt som oftast varit tvungna att avbryta pågående arbete för att vara med på fotografering eller svara på frågor.

”Det har varit mycket studiebesök och fotografer här, svårt att få ruljans i arbetet” (kvinna)

Frågan om säkerhet blev aktuell i och med att intervjupersonerna berättade att takarbete utförts utan skyddsutrustning (combisafe sele) och att det inte var självklart att bära föreskriven utrustning vid inomhusarbete. Förklaringar som gavs av intervjupersonerna till att ge avkall på säkerheten och att se mellan fingrarna var tidspress, att det inte fanns skyddsombud på plats eller att det inte hade genomförts någon skyddsronnd på bygget.

”Vi har inte haft någon skyddsronnd här på hela tiden” (kvinna)

”Vi la tak utan combisafe eller sele...” (kvinna)

Under intervjuerna framkom dels en kritik mot arbetsmiljöarbetet dels vad som kan tolkas som en omedvetenhet/okunskap om arbetsmiljöarbete, risk och säkerhet. Det visade sig dels i ett ifrågasättande av hur säkerhetsfrågor hanterades dels i att det var möjligt att få den säkerhetsutrustning och de verktyg som behövdes för att utföra arbetet säkert men att nyttjande inte var självklart. En förklaring till det senare var att skyddsutrustning inte alltid var anpassad till kvinnors kroppar.

”ByggPartner servar med hjälpmedel” (kvinna)

”Tjejerna är duktigare på att tänka på hjälpmedel”. (man)

”Överkroppsskydd är för män, de är för stora” (kvinna)

Sammantaget visar analyserna på motsättningar mellan å ena sidan en kritik mot säkerhetssystemet, och å andra sidan ett aktivt val att inte arbeta säkert. Till detta kommer även de andras bild av att kvinnorna var duktiga på att tänka säkerhet.

Jämställdhet, kompetens och kön

Flera av de intervjuade kvinnorna ifrågasatte projektet som sådant och att det lanserades som ett jämställdhetsprojekt. Detta eftersom de inte kunde se att det gagnade jämställdheten i branschen när det var en majoritet kvinnor som arbetade på bygget. Det gavs även uttryck för att de var placerade på Villazero bygget och inte hade gjort ett aktivt val till att medverka i projektet, även om det påpekades att de hade varit positiva om de blivit tillfrågade.

”Vi är placerade här, även om vi gärna hade medverkat.” (kvinna)

”Jag är lite emot exploateringen, kön spelar ingen roll”. (man)

Innan intervjuerna genomfördes arrangerade bland annat Women Building Sweden en konferens för byggaktörer i regionen om satsningen på Villazero och jämställdhet. Vid konferensen var det kvinnliga bygglaget med och lyssnade. Huvudtalare var en manlig genusforskare som talade generellt om maskuliniteter och normativa miljöer, dock inte specifikt om byggbranschen och dess villkor. Föreläsningen hade inte initierat reflektioner kring det egna arbetet och frågor om jämställdhet. Det framkom inte heller under intervjuerna hur de upplevde föreläsningen eller om de efter denna haft diskussioner om vad som presenterades av föreläsaren. I stället framförde flera av intervjupersonerna att kön inte spelar så stor roll. Även männen gav uttryck för detta, vilket kan vara uttryck för att det är svårt att se den norm du är en del utav. Intressant var att de intervjuade männen hade olika bilder av jämställdhet och kvinnor i byggbranschen. En gav uttryck för att det är svårare socialt för kvinnor som är yrkesarbetare fast de är minst lika kunniga som männen, en annan att det kan vara mycket gnäll från och mellan kvinnor i mer ledande position.

Noterbart var att ingen av intervjupersonerna hade varit med om eller bevittnat sexuella trakasserier. En förklaring som gavs var att de alltid hade varit enda kvinnan på andra byggen, och därför inte hade några erfarenheter av jämställdhet eller att ha bevittnat olika former av trakasserier på grund av kön. Samtidigt gavs det i intervjuerna exempel på situationer som att det uppstår extra positiv uppskattning när det kommer en tjej till bygget, att det finns en statushierarki mellan män som baseras på fysisk styrka, att föräldraskap inte självklart är accepterat mellan män, däremot kunde kvinnor tala öppet om sitt föräldraskap utan ironi från kollegor.

“Bryr mig inte så mycket om att jag är enda kvinnan, det viktiga är att vara tydlig” (kvinna)

“Det blir kul när jag kommer” (kvinna)

“Machokulturen är mellan män, de kan se ner på varandra som “att orkar du inte”. (kvinna).

“Machokulturen är att vissa är bäst på allt”. (man)

“Om killar vabbar – kommer frågan om du är hemmafru”. (kvinna)

Fokus i denna förstudie har inte varit på den problematik som uppstår kring arbetsmiljö och arbetskultur när underentreprenörer är verksamma på byggarbetsplatsen. Trots det framkom det i intervjuerna att du som kvinna kunde få kommentarer om ditt utseende av underentreprenörer, det vill säga män som är yrkesarbetare och inte tillhör den egna organisationen.

”Kan få sliriga kommentarer från ue”. (kvinna)

Det fanns därutöver ett subtilt icke medvetet motstånd till jämställdhet i form av att inte alltid se yrkesarbetande kvinnor som kompetensbärare. Ett uttryck för detta var att underentreprenörer i första hand kontaktade en manlig yrkesarbetare i tron att han var lagbas. En form av externt motstånd som fördes in i byggarbetsplatsens arbetsmiljö och förstärkte den homosocialitet som råder i branschen. I arbetskulturen fanns även en implicit tendens till att kvinnorna inte självklart tog plats och ställde tydliga krav vid behov av till exempel

fungerande skyddsutrustning eller verktyg. Även det kan tolkas som ett resultat av att som kvinna vara i minoritet i en stark homosocial kultur bestående av män med en särskild arbetsgemenskap och jargong.

“UE kan komma till mig i stället för till den kvinnliga lagbasen” (man)

Jargong var ytterligare en aspekt som inte lyftes explicit i intervjuerna, mer än att samtalsämnen nu var annorlunda.

”Det är inte lika kaxigt här”

Några intervjupersoner berättade dock att män gärna hjälper kvinnliga kollegor, utifrån en bild av att de behöver extra stöd. Det här kan vi se som ytterligare ett uttryck för traditionella föreställningar om kvinnors kompetens inom byggbranschens praktiska arbete.

I detta avsnitt visas att jämställdhetsarbete inte självklart ses som viktigt när ett projekt består av endast kvinnor, att det är svårt att se vilka konsekvenser kön kan ha i arbetsmiljön när du är en del av normen, att det finns en statushierarki inom yrkesarbetarkåren som bygger på fysisk styrka samt att det råder traditionella föreställningar och förväntningar på kvinnor och män manifesterat i bland annat att kvinnor behöver extra stöd i arbetet och att föräldraskap och manlighet är varandras motsättningar.

Workshop med yrkesarbetare vid Villazero

Efter preliminära analyser av intervjumaterialet genomfördes en workshop vid ByggPartners kontor i Borlänge. Inte alla medarbetare från Villazero hade möjlighet att medverka, men på plats var sex yrkesarbetare (fem kvinnor och en man). Förutom representanter från byggarbetslaget deltog ByggPartners HR-ansvarig, forskaren och den konsult som hade ansvar för förstudiens genomförande. För ytterligare två av yrkesarbetarna som hade förhinder vid detta tillfälle hölls en kortare session med reflektioner över studiens resultat. Workshopen inleddes med en kortare föreläsning om forskning kring arbetsmiljö, hälsa och kön, för att ge inspel till de fördjupade reflektionerna. Därefter presenterades analyser av intervjuerna och de identifierade temana arbetskultur och säkerhet samt jämställdhet, kompetens och kön. Syftet var att validera tolkningar av intervjumaterialet, det vill säga om intervjupersonerna kände igen sig i de analyser och tolkningar som presenterades. Huvudsyftet denna dag var dock att på basis av den kunskap och de analyser som presenterats diskutera följande frågeställningar.

1. Vad är det som vi värdesätter mest i vårt dagliga arbete när det gäller oss själva, våra kollegor och vår arbetsmiljö? Finns det skillnader i vad vi värderar som kan bero på kön och/eller position i organisationen?
2. Ni arbetar i en miljö där de flesta är män. Har det någon betydelse och i så fall på vilka sätt? Kan ni identifiera dilemman?

Av gruppen framfördes att arbetsmiljön upplevs som alltmer viktig, här poängterades att erfarenhet och ålder har betydelse när det gäller att ta säkerhet i det fysiska arbetet på allvar. Att vi är varandras arbetsmiljö samt att kvinnor är bättre på just den psykosociala arbetsmiljön

var andra aspekter som lyftes av deltagarna. I anslutning till detta framhölls att det är viktigt att visa omtanke om varandra och uppmärksamma om någon kollega mår dåligt. Att ha det bra tillsammans och i kombination med öppenhet var andra ledord som underströks i reflektionerna. Vidare menade deltagarna att den psykosociala arbetsmiljön är beroende av vilka du arbetar med, ålder var här en faktor som hade betydelse inte minst utifrån möjligheten att balansera frånvaro på grund av vård av sjukt barn. Åldersblandade arbetslag sågs med andra ord som en strategi för att motverka den arbetskultur som gjorde det svårt för män att ta ett aktivt föräldraansvar. Inte minst utifrån att byggena ofta är tidspressade och frånvaro för något som upplevs "onödigt" kan bli till ett socialt stigma.

Inte bara i intervjuerna, utan även under workshopen, poängterades att det har varit andra samtalsämnen vid Villazero än vad det är på mansdominerade byggarbetsplatser. Samtalen kunde handla om allt från privata angelägenheter till mer övergripande samhällsfrågor. Kvinnorna menade även att det är sällan männen öppnar upp för en diskussion om känslor. Samtidigt hade de noterat att när de talade om familjen och föräldraskap hakade männen gärna på i diskussionerna.

På frågan om vad de som yrkesarbetare värdesätter högt i sin arbetsmiljö var svaren en arbetsplats där det är högt i tak och där det finns en öppenhet för olikheter men också att göra fel, att målen för arbetet är tydliga så du vet vad du har att förhålla dig till i det dagliga arbetet, möjligheter att vara delaktig i beslut över det egna och bygglagets arbete samt en arbetsplats med gott samarbete mellan kollegor. Samtidigt beskrevs den höga tidspress som är i branschen som en risk i sig, eftersom den kan leda till slarv med skyddsutrustning eller att det tas genvägar i arbetet. Att bygget i sig var ett experiment med nya material hade inneburit en risk i form av ökad stress och osäkerhet i arbetet.

Kvinnorna vid Villazero upplevde en viss utsatthet. Denna beskrevs som att ses som något extraordinärt. En annan beskrivning av utsatthet var "att vi är en rödlistad art". Dessa beskrivningar hade sin utgångspunkt i all den mediala och politiska uppmärksamhet som projektet fick och som genererade flertal studiebesök på bygget, samtidigt som det inte var budgeterat för den spilltid som uppstod i arbetet på grund av ständiga avbrott.

På frågan om eventuella skillnader mellan kvinnors och mäns arbetssätt lyfte gruppen att kvinnor tar mer ansvar vilket kunde vara negativt i form av ökad belastning, men också att kvinnor och män ser olika saker vilket påverkar arbetet positivt om arbetsgruppen är jämställd. Avslutningsvis på frågan om det förekom sexuella trakasserier berättades det om sexistiskt klotter i bygghissar och att "kvinnokalendrar" fortfarande kan förekomma på mindre arbetsplatser som de besöker i egenskap av servicepersonal.

Slutsatser

Trots att detta är en begränsad förstudie finns det flera intressanta aspekter i materialet att dels utforska vidare att dels bearbeta av byggbranschen för ökad jämställdhet, effektivitet och kvalitet. De mest centrala slutsatserna handlar framförallt om:

- den rådande homosociala normens betydelse för det vardagliga arbets- och säkerhetsklimatet samt

- konstruktioner av subkulturer.

Ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete är av stor betydelse för möjligheter till förändringar av arbetsmiljön och -klimatet i denna typ av miljöer (Sjöberg Forsberg et al., 2022). För även om det finns en generell bild av att jämställdhetsarbete inte behövs i arbetsmiljöer där en tydlig majoritet är män eller kvinnor är det just på dessa arbetsplatser ett sådant arbete blir särskilt viktigt. Uttrycket att “kön spelar ingen roll här” kan ses som ett uttryck för svårigheter att se den rådande normen (när du själv utgör en del av den) (Vänje, 2019) och behoven av ett aktivt jämställdhetsarbete.

De exempel som ges i denna studie när det gäller bristande acceptans för föräldraskap eller att fysisk styrka ger status kan beskrivas som negativa företeelser och praktiker i den sociala arbetsmiljön som kan relateras till den rådande machokulturen (Knights, 2019). Dessa praktiker är negativa utifrån risk för trakasserier samt uppenbara risker för att yrkesarbetare får förslitningsskador av tunga lyft, att olyckor uppstår, riskfyllda beteenden på grund av svårigheter att sätta gränser i det egna arbetet. Detta är exempel på hur arbetskultur och den enskilde individens strävan att vara en del av den homosociala normen samspelar med varandra i skapandet av arbetsmiljön och säkerhetsklimatet. I tidigare studier av byggbranschen har kvinnor uttryckt att om de inte följer den sociala normen finns risk för att inte bli en del av bygglaget och den sociala gemenskapen, samt om de istället anpassar sig till den rådande arbetskulturen kan de trots allt bidra positivt till det sociala klimatet men inte självklart med kompetens (Watts, 2007). Därför blir denna typ av jämställdhetsprojekt, där ett antal kvinnor arbetar tillsammans intressant, utifrån att det banar väg för möjligheter att bryta en traditionell homosocial norm utan att enskilda individer behöver betala ett yrkesmässigt och socialt pris för det. Detta bekräftas också av att den sociala arbetsmiljön vid Villazero har varit mer öppen och tillåtande än vid andra traditionella byggarbetsplatser, och att kvinnorna haft förtroende att arbeta professionellt med en komplex byggnation.

Forskare som Watts (2007), Perry et al. (2020) och Priola et al. (2018) har visat att kränkande särbehandling och sexuella trakasserier lätt får utrymme i homosociala miljöer. Detta utifrån samma aspekter som beskrivs ovan, nämligen att den sociala kostnaden för att motsätta sig handlingar som sexistiska skämt eller en grabbig jargong kan bli hög. Kvinnorna i denna studie ger uttryck för olika processer som kan uppstå på en byggarbetsplats när de gör entré. Det handlar mer specifikt om praktiker som att poängtera att det är så roligt att just du som är kvinna kommer till bygget, eller att det synliggörande av det kvinnliga bygglaget vid Villazero i media kan ses som förstärkare av den existerande manliga normen, snarare än att den dekonstrueras. Detta eftersom att lyfta fram kvinnan som något extraordinärt i förhållande till det “normala” är att understödja rådande ordning.

För att bryta en existerande social ordning och en rådande norm behöver därför olika former av motståndprocesser initieras. Sådana motståndprocesser kan vara ett projekt som detta där kvinnors kompetens synliggörs samt att medvetet skapa en arbetsmiljö där det är högt i tak och tillåtet att ifrågasätta. I detta projekt, och tidigare projekt (Vänje, 2022), har det uppstått situationer där just risker i arbetsmiljön har granskats kritiskt utifrån ett ifrågasättande som uppstår först när kvinnor utgör en betydande del av arbetslaget. Ett exempel från Ikano Bostad

och deras satsning på att rekrytera en grupp av kvinnor som snickarlärlingar var ett ifrågasättande av vilka som var mest lämpliga att sätta dörrar, vilket indirekt innebar att såväl kvinnor som män började reflektera kritiskt kring tunga lyft (Vänje, 2022). I detta projekt om Villazero uppstod en liknande händelse, men denna gång kring användandet av combisafe sele vid takarbete. Båda exemplen visar på ett ifrågasättande som blev möjligt utifrån att organisationen medvetet öppnade upp för det andra, i det här fallet kvinnor. I en förlängning kan sålunda projekt som syftar till att bryta den rådande sociala normen och ett tydligt machoklimat bidra till ett mer tillåtande och säkert arbetsklimat. För att denna positiva förändring ska ske krävs dock ett medvetet arbetsmiljö- och jämställdhetsarbete som syftar till att förändra arbetskulturen och -klimatet, det vill säga inte endast har rekrytering eller stärkande av det egna varumärket som målsättning (Johansson & Ringblom, 2017).

En förklaring till skillnader i hur säkerhetsarbete och – system upplevs av yrkesarbetare och platsledning kan vara att den grupp som är i minoritet inte upplever sig vara en självklar del av det sociala sammanhanget och kulturen, och därmed inte känner samma tilltro till säkerhetssystemen. Tilltro är något som baseras på sociala aspekter, det är med andra ord inte tillräckligt att ha formaliteterna i säkerhetsarbetet på plats (Kines et al, 2011) utan organisationen måste arbeta aktivt med dessa frågor för att skapa tillit.

Det som ses som annorlunda och bryter mot normer och föreställningar kan tolkas på två sätt, antingen som försök till att anpassa sig till den rådande normen (Kanter, 1993) eller att faktiskt bryta ner betydelsen av kön genom att inte vara så annorlunda (Dozier, 2018). I dessa processer finns risker för att subkulturer utvecklas, i det här fallet baserade på andras förväntningar och föreställningar om kvinnors kompetens. I denna studie gavs exemplet att underentreprenörer tar för givet att lagbasen är en man, vilket kan ses som ett uttryck för hur starka föreställningar om kvinnors och mäns kompetens är.

Sammanfattningsvis visar den empiriska delen av denna förstudie att rådande starka sociala normer på byggarbetsplatser kan omförhandlas till att bli mer inkluderande och öppna genom ett medvetet jämställdhetsarbete. För att nå dit behöver organisationen utveckla kunskap och lärande om vilka konsekvenser som kan uppstå i arbetsmiljön vid traditionella föreställningar om kön, hur en tilltro till risk och säkerhet kan utvecklas i nära samarbete mellan ledning och medarbetare. I detta projekt synliggjordes olika motsättningar som kan uppstå i arbetsmiljön vid ett aktivt jämställdhetsarbete, nämligen att den sociala arbetsmiljön stärktes samtidigt som traditionella föreställningar och förväntningar i sig innebar en utsatthet. I det här fallet handlade det om att kvinnor som är yrkesarbetare inte självklart ses som kompetensbärare samt att riskfyllda beteenden uppstod trots formella möjligheter till ett säkert arbete. Det senare visar på risken för att en subkultur utvecklas där de som är i minoritet snarare anpassar sig den rådande normen, istället för att bidra till utveckling av arbetsmiljön i form av bland annat säkrare arbete och en högre kvalitet i produktionen.

Denna förstudie har delvis bekräftat tidigare forskning om kvinnor i byggbranschens arbetaryrken och svårigheterna med att driva jämställdhetsåtgärder som i praktiken leder till förbättrad arbetsmiljö och kvalitet i arbetet. Genom tidigare forskning om verkstadsindustrin vet vi att faktorer som god och säker arbetsmiljö samt kvalitet i produktionen är nära

sammanvävda med varandra. Forskningen visar därutöver att en jämställd arbetsmiljö är en god arbetsmiljö utifrån perspektiven lika möjligheter till lärande och utveckling för medarbetare och chefer på olika nivåer i organisationen samt värdering av yrkeskunnande, oavsett faktorer som utbildningsnivå, ålder och kön. Det finns dock en kunskapslucka när det gäller hur en arbetsorganisation kan bedriva ett förändringsarbete som leder till en jämställd och säker arbetsmiljö. Frågor att ställa i anslutning till det kunskapsbehovet är (i) hur jämställdhet på ett hållbart sätt kan integreras i det systematiska arbetsmiljöarbetet? (ii) om, och i sådana fall hur, säkerhetsklimatet förändras i arbetsorganisationen när andelen kvinnor i produktionen ökar? och (iii) vilka betydelser har kontextuella faktorer som bygglagets sammansättning (i form av kön, profession/utbildning och ålder), typ av byggverksamhet och region? För byggbranschen blir dessa frågeställningar särskilt intressanta utifrån det stora behovet av att bryta en rådande machokultur och bristande säkerhetsklimat. Faktorer som har en negativ inverkan på rekryteringsmöjligheter, effektivitet och kvalitet i produktionen och inte minst ett socialt hållbart arbetsliv för yrkesarbetare.

REFERENSER

- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A theory of Gendered Organizations. *Gender and Society*, 4(4), 139-158.
- Acker, J. (2009). From glass ceiling to inequality regimes [Article]. *Sociologie Du Travail*, 51(2), 199-217. <https://doi.org/10.1016/j.soctra.2009.03.004>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). To saturate or not to saturate? Questioning data saturation as a useful concept for thematic analysis and sample-size rationales. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 13(2), 201-216. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1704846>
- Gherardi, S. (1994). The Gender We Think, The Gender We Do in Our Everyday Organizational Lives. *Human Relations*, 47(6), 591-610. <https://doi.org/10.1177/001872679404700602>
- Johansson, M., & Ringblom, L. (2017). The Business Case of Gender Equality in Swedish Forestry and Mining - Restricting or Enabling Organizational Change. *Gender, Work & Organization*, 24(6), 628-642. <https://doi.org/10.1111/gwao.12187>
- Kimmel, M. S., Hearn, J., & Connell, R. W. (2004). *Handbook of studies on men and masculinities*. Sage Publications, Incorporated.
- Kines, P., Lappalainen, J., Mikkelsen, K. L., Olsen, E., Pousette, A., Tharaldsen, J., Tómasson, K., & Törner, M. (2011). Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50): A new tool for diagnosing occupational safety climate. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 41(6), 634-646.
- Knights, D. (2019). Gender still at work: Interrogating identity in discourses and practices of masculinity. *Gender, Work & Organization*, 26(1), 18-30. <https://doi.org/10.1111/gwao.12338>
- Perry, E. L., Block, C. J., & Noumair, D. A. (2020). Leading in: inclusive leadership, inclusive climates and sexual harassment. *Equality, Diversity and Inclusion*. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85082926775&doi=10.1108%2fEDI-04-2019-0120&partnerID=40&md5=02a99294efad56af1fa02471ce2a28a4>
- Pousette, A., & Törner, M. (2016). Effects of systematic work preparation meetings on safety climate and psychosocial conditions in the construction industry. *Construction Management and Economics*, 34(6), 355-365.
- Powell, A., Bagilhole, B., & Dainty, A. (2009). How Women Engineers Do and Undo Gender: Consequences for Gender Equality. *Gender, Work & Organization*, 16(4), 411-428. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2008.00406.x>
- Priola, V., Lasio, D., Serri, F., & De Simone, S. (2018). The organisation of sexuality and the sexuality of organisation: A genealogical analysis of sexual 'inclusive exclusion' at work. *Organization*, 25(6), 732-754. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85052339727&doi=10.1177%2f1350508418790140&partnerID=40&md5=03c158089cec57aee4ad4934dcde8dba>
- Sjöberg Forssberg, K., Parding, K., & Vänje, A. (2021). Conditions for workplace learning : a gender divide? [article]. *Journal of Workplace Learning*, 33(4), 302-314. <https://doi.org/10.1108/JWL-08-2020-0134>
- Sjöberg Forssberg, K., Vänje, A., & Parding, K. (2022). Bringing in gender perspectives on systematic occupational safety and health management. *Safety Science*, 152, 105776. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105776>

- Vänje, A. (2019). "Vi får star treatment". Om jämställdhet, arbetsmiljö och säkerhet vid *Ikano Bostad* (Rapport, Issue. Kungl. Tekniska högskolan.
- Vänje, A. (2022). Kvinnor som förändringsagenter - om den framtida ideala arbetsmiljön vid ett byggföretag. I Palm, K & Ivarsson, L., Framtidens arbetsmiljö. *Kommande Studentlitteratur*
- Watts, J. H. (2007). Porn, pride and pessimism: experiences of women working in professional construction roles. *Work, employment and society*, 21(2), 299-316.
<https://doi.org/doi:10.1177/0950017007076641>
- SBUF 13784 "En jämställd byggprocess för en attraktiv byggbransch", 2021, ByggDialog AB.
- Rytter, Vera 2020, "Kvinnor i byggbranschen – en studie om hur byggbranschen kan göras mer attraktiv för kvinnor", Vera Rytter, examensarbete, Lunds universitet.
- Tillväxtverket 2019, "Att fortsätta välja jämställdhet", rapport från Tillväxtverket.
- "Ökad jämställdhet och mångfald krävs för en tryggare byggbransch", Regeringskansliet 2019.

Artiklar:

- <https://www.byggvarlden.se/villazero-byggs-av-kvinnligt-arbetslag/>
- <https://pvmagasinet.se/kvinnligt-bygglag-bygger-koldioxidneutrala-villazero/>
- <https://www.svenskbyggtidning.se/2021/05/10/kvinnligt-bygglag-genomfor-villazero-med-nollco2/>
- <https://www.industritorget.se/nyheter/kvinnligt+bygglag+bygger+koldioxidneutrala+villazero/31787/>
- <https://www.byggnadsarbetaren.se/bygglag-bara-med-kvinnor-elsa-det-ar-fel-vag-att-ga/>
- <https://www.byggnyheter.se/index.php/2021/12/14/26201/villazero-fick-besok-av-marta-stenevi>, <https://byggforetagen.se/2021/11/husbygget-med-100-kvinnor/>,
- <https://www.vvsforum.se/2021/05/vi-ar-15-tjejer-med-olika-kompetenser-i-bygglaget/>,
- <https://arkitekten.se/nyheter/arkitekter-i-pilotprojekt-for-klimat-och-jamstallldhet2/>,
- <https://www.tmf.se/branschutveckling/hallbar-utveckling/agenda-2030/foretagens-hallbarhetsarbete/villazero-projekt-for--bekampa-klimatforandringarna/>,
- <https://www.dagensps.se/teknik/kvinnligt-bygglag-ska-foljas-i-ny-forstudie/>
- <https://www.vent-montor.nu/de-sakrar-ventilationen-i-unika-villazero/>
- <https://www.byggindustrin.se/arbetsliv/jamstallldhet/forskare-ska-studera-kvinnligt-arbetslag/>
- <https://traomobelforum.se/villazero-aktivt-projekt-passivt-hus/>,
- <https://hallbartbyggande.com/masonite-beams-levererar-lattbalkar-till-villazero/>
- <https://platslagare.nu/villazero-byggs-av-bara-tjejer/>
- ¹ <https://www.youtube.com/watch?v=ZSi20zq7XfY>